

Nemzeti Társalkodó.

Martius' 17-dik napján 1832.

A' gyönyörűség ról,
melyet a' szép-mívek' szemlélése vagy hal-
lása okoz bennünk.

A' következő sorok egy vékony vilá-
gosság'-sugárról fognak hirt tenni, mely
hosszas liomályban tapogatásim 's keresé-
sem után legelsőben érintette-meg szemem-
met. Jól tudom, hogy a' gondos természet-
vizsgáló példájára prismával kellett volna fel-
fejtennem azt, menetele', sebessége', vonso-
dása' törvényeit szorosán meghatároznom és
így keményen összealkotott rendszerbe ad-
nom-elő nyomozásom' következéseit; de e-
zen tartós fáradságra környülállásaim sem
erőt sem időt nem engednek. Azokat te-
kintve tehát, kik, mint én az értekezésem'
feljül írásába kitett tárgy' labirinthusában
az eddigelé ajánlottaknál bátorságosabb 's
közhasznubb vezérfonal nélkül szűkölköd-
nek, siettem észrevételimet, ily tökéletlen
állapotjokban is, ezen levelek tisztelt ólva-
sójjal közölni. Talám egy virgiliusi éles
szem szemetem között a' gyöngyöt felfedez-
ve, azokhoz többeket, szebbeket fűz, töké-

letesebb munkát ad a' közönség elébe 's így az általam elhintett magot ápolva terepély tölgyé neveli.

Az embert az állattól az öntudás, a' művelt embert a' műveletlentől az öntudás szélesebb vagy szűkebb köre különbözteti meg. Cselekedni, 's tettének külső, belső indító-okait, önszeretetet és indulatok által meg nem vakitva, átlátni; olvasni, tanulni, esmereteit többíteni, 'sa' tanúltat a' tudományok egészszével 's a' már tudottakkal arányba hozni és egybeszőni; szépmívet látni vagy hallani, 's az abból folyó gyönyörűség' érzését felfejteni, 's annak okairól magának számot adni tudni; ezek az igazi műveltség esmértető jelei.

E' három czélt emberi természetünk jeleli-ki, 's azok elérésén törekedni rendeltetésünkhez igen-illő foglalatosság. Eszközök sem fogyatkoznak arra. Egy kis magunkba szállás, sok és megfontolt tapasztalás által, az önszeretet' indulatoktól 's szenvedelmektől festett üvegét félretéve, az első célra nem nagy fáradsággal eljuthatunk. A' tudományok' szoros rendszerrel egybeszőtt alkotmánya a' másodikra vezető utat könnyebbitik. Egyedül a' harmadik állit előnkbe több nehézséget. Abban a' korban melyben lelkünk a' mestermívek benyomásainak legnyíltabb, a' képzelődés örömeitől elfog-

laltatni leghajlandóbb, eszünk ritkán elég nyugodtt és érett arra, hogy érzésink kútfejét, bényomásink okait's törvényeit vizsgáljuk: hánykodó hajónk' kormányossa nem talál elég szűnést hogy rebegő mágnestőjét egy feszes ponton megállítsa; későbbre pedig, mikor az indulatok háboruji lecsilapodnak, nem a' kies tájék, rómános ligetek, hanem a' bátorságos és bő nyereséggel kecsegtető révpart lesz inkább vágygyá' tárgyává. Csak a' legkissebb rész az, mely az élet' valódibb és matériális gondjaitól egészen el nem foglalva, az aetheticai gyögyörőségek éldelésébe is részesülni kívánjon, a' melynél a' vizsgálódó szellem a' jó ízléssel 's a' szépnek forró kedvellésével párosúljon, a' melynél a' tudományos rendszert a' képzőerő játékaí édesítsék, 's amaz ezeket világosítsa, régulázza, 's a' melyet végre a' kifejlett lelkieök öszszezengó harmóniája egy maga magának teremtett elysiumba bájoljon. Ez az elysium pedig kinek-kinek nyitva áll, mert ugyanazon belső világ, és (habár szúnyokálva is és különböző vegyületben) ugyanazon tehetségek lakoznak mindnyájunkban. Miért vannak oly kevesen tehát, kik az oda-vezető útát megtalálják? Restek vagyunk é keresni? Ez megbocsáthatatlan, csupán a' mívelődés teljes fogyatkozásával menthető hiba vólna; mert a' lelki- mint a' testi erők, ha egyszer gátjok elvétetik 's foganatjoknak 's munkáló-

dásoknak szabad pálya nyílik, sietve rohan-
nak rendeltetések telyesítésére, 's olyanok-
nak kik azokat tudva 's esmerve használni
elmúlatnák, nem szóll jelenvaló elmélkedé-
sem. Vagy talám nem vagyunk alkalmasok
magunkra felfedezni az egyenes ösvényt?
Vannak számos kalauzink, kik segedelme-
ket ígérnek nekünk annak feltalálására, 's „le-
gio annak neve“ azon bölcseknek kik látni
hitték a' csillagot, mely őket 's minket az
aesthetikai tisztelet tárgyához vezessen. So-
kan elég szerencsések is egyiknek közülök
vezérlő jobbát teljes bízodalommal elfogad-
ni, 's az ilyenek nyúgódt lélekkel lépdelnek
a' kies tarka réten, csak azt a' virágot tart-
va szépnek, melyet vezetőjök' szemek' elé-
be tartott üvege annak mútat és enged len-
ni; de jaj annak, a' kivel a' több óldalú
tudás' szomszédja, vagy a' czél bizonyosabb el-
érésének reménye többektől is tanácsot kér-
det! Tanácsadóji szaporodásával egyarányt
fog nevedezni habozása 's bizonytalanúsága,
és utóljára kéntelen lesz azt általlátni, hogy
a' criticalai 's aesthetikai törvényhozó test egy
oly útmutató bálvány, melynek a' szélró'sa
harminczkét tájja felé kinyújtott karjai mind
ugyanazon végczélt hazudják.

Az aesthetikai gyönyörűség' okát 's a'
szép' valóságát magyarázó, világosító theo-
riák és gyökérértelmek mind oly sok színes
és való igazságokkal, 's oly szoroson van-
nak egybeszöve, hogy különkülön vizsgálva
egyiket is egész kiterjedésében általán fogva

megvetni nem lehet. De másfelől a' köztök uralkodó öszszeegygyeztetetlen különbség mindnyájoknak elfogadását képtelenné teszi. Ugyan is ím' emez az *ideálban*, amaz a' természet rabszolgái utánnozásában keresi a' remekséget; egyik a' tökéletességet, és így teljes czélarányosságot (mert tökéletesség, szorosán meghatározott végczél nélkül nem gondolható); a' másik ellenben a' *czél nélkül való* czélarányosságot teszi ítélettétele sinórmértékéül; az egyik a' művész' minden lépését régulák bilincselével hátráltatná, 's critikai tribunáljáról fennyen kiáltja neki: „eddig jöjj és tovább ne menj“ a' másik ismét a' geniet szabad kényyére kívánja bocsátatni, alatti állásából bámúlva nézi zabolátlan repdesését, 's mikor fen a' fellegekben, (de néha alatt a' föld szennyos gözei közt is) elveszti szemei' elől, akkor is elragadtatva kiáltja: *mely szép! minő felséges!* Egyik a' geniet valamelyik kivált lelkierő' rendkívüli 's a' többit elnyomó nagy vóltának, másik minden emberi tehetség' hármonias és tökéletes kifejlődésének, szóval egyeteminek tartja; némely a' szép mesterség czélját csupán egy henye élet mulattatásában 's a' képzelődés üres hasztalan játszodtatásába helyezteti, más viszont azt az emberi-nem' értelmi 's erkölcsi kimívelődése eszközének lenni kívánja. Mind ezen ellenkezések megfontolása arra a' gondolatra viszen, hogy, vagy nincs semmi közönséges törvényrégula, mely, minden nemzeti vagy személyes előítélet nél-

kül, minden mestermívnek becsét és érdemét átaljában bévehető világos okokból megmagyarázva, annak igazi rangját kimutatná, vagy ha még egy olyannak létéről kétségbe nem estünk, azt még eddig aestheticusinknál hijában keressük 's feltalálása hátra van.

Minden tévedés és balúl-értés eltávoztatására, állapítsuk-meg előre megfogásinkat, 's nyomozásunk tárgyát. Akarmi dologban is a' minek elérésére törekedünk, kívánságunk', szándékunk' teljesedésének egy legfőbb feltétele a' végczélt tisztán, élesen kinézni, 's állandólag szemünk előtt tartani. Ez okból kell nekem is azt a' megjegyzést előre bocsátnom, hogy nem szándékom az *izlést* vagy *szépet* átaljában vizsgálni; hanem keresem csupán csak a' *mesterségi szépet* 's annak mivóltát, természetét, foganatját törekedem meghatározni. E' kettő ugyan is, u. m. (ha élhetek, gondolatim bővebb kifejtését megelőzve, ezen megkülönböztetéssel 's kifejezésekkel) a' *természeti* és *mesterségi szép*, nem csak voltaképen különböznek, hanem az utolsó az elsőtől teljességgel független. Állításom bizonyítására elég azt észrevétnem, hogy sok dolog, a' mely természeti állapotjában nem szép, sőt talám undorító is lehet, ha valamely mestermívnek tárgyául felvétetik, a' legelragadóbb gyönyörüséget okozhatja. Egy vérengező állat körmei között haldokló atyának, kinek gyötrelmit vele egy veszedelemben sínlődő magzatjai segédért hijában esdeklő jaj-

gatásai is nevelik, utolsó vonoglásai nem oly látmány-é, melytől minden emberi módon érző szív irtózva fordulna-el? 'S mégis ki az a' kényes érzésű ember, kit a' kigyóktól fojtogattatott Laocoon szemlélése, akár a' Virgilius elevenen képző verseiben, akár a' rhodusi művész-triumvirek lelkes szobrában bájoló gyönyörűséggel ne töltene-el. Danté's Gerstenberg Ugolinja hasonló példát ad. De térjünk csekélyebb példákra. Hány közönséges ábrázat nem lett Vandyck, Rembrandt vagy Lawrence remek ecsetje által örökös bámulás tárgyává? Hány csekély hollandus vidékre, mely mellett a' természet' szépségeit legméjebben érző útas hidegen haladna-el, nem öntött bájoló kellemet a' Ruysdaal vagy Schwaneveld mesteri keze? Egy pár ökör, melyért elevenen senki sem adott volna 300 forintot, Potter' deszkáján 3000 arannyal fizetődik 'sat. Mind ezek azt vélem elégségesek megmutatni, hogy van egy külön, saját inger, melyet csupán a' szép mesterség költsönöz az ő műveiben előadott tárgyaknak, melyet ezeken természetes állapotjokban hasztalan keresnénk, és a' mely ettől egészen független. — De miben áll hát az a' titkos báj, mely Dante isteni komédiájában a' pokol iszonyatosságával megbarátkoztat; a' mely Othelloban a' megilletődés könnyeit *édes* fájdalommal hullattatja; a' mely a' Laocoon vagy Sz. Sebestyen kinjait gyönyörűséggel nézeti? Csupán a' természet hív másolásának, csupán az utánnazásnak tulajdo-

nitsuk é Batteuxvel ezt az erőt? Az ezt helybehagyó feleletet nem akarom azzal az ellenvetéssel forgatni-fel, hogy így egy jó Camera obscurát Claude Lorraine' al' egy rangba tennénk, 's az Orang-utáng egy Garricknak szerencsés vetélkedőtársa lenne; van más mód mellyel az előhozott állítás elégtelenségét meg lehet mutatni. Minden utánnozásnak nem az é végczélja, hogy valamely felvett eredeti tárgynak hív' mását formálja, 's tökéletessége nem abban áll é ha ez a' lehetőségig közeledik előképéhez? Igen de ezen principium szerént a' Praxiteles' vagy Canova' márvány statuáji még igen messze vannak a' tökéletességtől, 's Thorwaldsen jobban teszi vala, ha a' helyett hogy az egésztelen köport nyelje, bámúltt basreliefjeit festett viaszból nyomogatta volna ki. Már pedig bizvást felszóllitom Európa' minden jó izlésü esmerőjit; aestheticussait 's mesterség' kedvellőjit, nyerne-é azzal a' belvederi Apolló, ha Kazinczy mondásaként test színre festenék, 's fejére allonge-parókat nyomnának? Holott tagadhatatlan hogy ez által tagjai szép proportioja semmit sem vesztené, a' természethez pedig jóval közelebb járúlna. Ebből az az egyenes következés, hogy az aesthetikai gyönyörűség, (legalább ezen esetben) ellen-arányban van az utánnozás tökéletességével, 's ezt hát amannak, átaljába és kivétel nélkül, sinórmértékéül venni nem lehet.

Talám hát az ideálban keressük a' szép

mesterség' említett hathatós erejét? Ha az ideált a' szépművekre alkalmaztatva gondoljuk, két esetet különböztethetünk-meg: vagy az a' mit a' művész dolgozása' 's előadása' tárgyául vett már' ideál; vagy a' mesterség által lesz azzá. Vizsgáljuk az első esetet. Minden Valóság ideálja nem egyéb, mint ugyan az a' valóság, gondolható legtökéletesebb állapotjában; de ez az állapot csak ideában — ész ábrázolatba — (a' honnan nevét is vette) lehetvén-meg, sehól a' természetben fel nem találhatik, honnan vegye hát a' művész előképét? Őn teremtőesze állítja azt elébe! ezt mondják az ideál pártfogói. Jól van, de mint-hogy minden mód, mely által ő a' „lévegői semminek“ testesült „formát, lakást és nevet“ adhat, a' természet változhatatlan törvényei alá van vettelve, úgy az ő ész-teremtőmennyei is, a' szegény materiális világba kilépve, ennek mostoha kezei közt, elvesztve mennyei fényét, megszűn ideál lenni. 'S még ha alább állunk is kiyánságunkal, és a' tökéletességnek ez' élet' szűk határai közt elérhető, testi érzékinkel megfogható lépcsőjét nevezük ideálnak, úgy sem lehet a' feljebb kitett első esetet közönséges törvénynek venni, mert a' szerint a' szépművek kilencz-tizedrésze nem érdemelné azt a' nevet. Ki tagadná, hogy egy paraszt kunyhó három szilvafával mellette, a' Berghem ecsetjétől előadva éppen azon nemű gyönyörűséget (bár nem abban a' mértékben) önti belénk, mint Poussin' Arcadiája; egy falusi szoba belsője, lakossaiyal

Tenierstől szintűgy bámulás' tárgya lehet a' maga nemében, mint a' Transfiguratio, 's tudjuk hogy nem csak a' Madonnáknak hanem az állatfestésnek-is van Rafaele. Valyon a' „vendégségeket, szűzek' csatáját, Lycimniája édes énekét 's fekete fűrtjeit könnyü plectrummal“ hangoztató Horatius, ki Odáji IV. Könyvében ily szerényen szól magáról:

— Ego apis matinae

More modoque

Gratae carpentis thyma per laborem

Plurimum — — — — —

— — operosa parvus

Carmina fingo.

Valyon mondom nem oly büszke magazérzéssel foglalja-é el helyét a' Parnassuson mint a' „fellegek' felső emeleteibe repülő“ 's a' „királyokat 's királyok vérét“ magas szájjal éneklő dircaei hattyu?

Itt tehát semmit sem nyerve, ha mégis csak az ideálba akarjuk helyheztenni a' szép mesterség' valóságát, a' második esethez kell folyamodnunk, 's azt mondanunk hogy a' mesterség az a' mi a' kidolgozandó tárgyat ideálizálja. Vizsgáljuk-meg ezt is rövideden, ha megnyugodhatunk-é benne.

(végezte következik).

Könyv' Esmertetés.

„Magyar szótár gyökérrendel, és deákzattal. Készítette Kresznerics Ferencz Szombathelyi megyebéli Pap, Bölcselkedés Do-

„ctora, Sági Plébánus, Kemenesali Esperest,
 „Szent-Széki Bíró, és a' Magyar Tudós Tár-
 „saság' tiszteletbeli Tagja. Kiadták a' ma-
 „gyar nyelv', és a' Szerző' néhány barátjai.
 „Első Rész. A — K. Budán a' magyar kirá-
 „lyi Tudom. Egyetem' betűjivel. 1851.“

Kresznericsnek minden érdeme, 's tu-
 dománya, e' szó-tárra nézve, csak abból
 áll, hogy minden magyar szót gyökerére
 vissza-származtatván, szó-tárját gyökér-
 renddel készítette. — Keveset láttatom ugyan
 Kresznerics' dicséretére mondani, 's mégis
 halhatatlan érdemet szerzet K. e' munkája
 által, mert ő az első, ki magyar nyelvün-
 ket velünk okoson, és alapon megesmér-
 tette. — A' gondolat, gyökér-renddel szó-
 tárt készíteni, magában ugyan nem új, mert
 Vig László 1806 ezt írta: „Okosan cseleked-
 nék azért az olyan munkás hazafi, ki a' ma-
 gyar szavakat hasonlóság szerént úgy szed-
 né össze egy más alá, hogy felül minden-
 kor egy ma is értelmes gyökerü össze al-
 katott szavat helyheztené, 's így a' gyöke-
 reket józan ítélet-értéssel kikeresdegelné.“
 — (Lásd Versegi Ferencznek megfogyatko-
 zott okoskodása, 'sat. Pesten 1806. 219 lap.)
 — de ezen gondolatnak megvalósítása, és az
 abból származott érdem Kresznericsé. *

* Horatius' e' versei Kresznericsre alkalmazhatók:
 „Obscurata diu populo bonus eruet, atque

A' gyökér-szavak' tőkélyes esmérte, és minden szónak tős-gyökerére való vissza származtatása oly szükséges, hogy a' ki ezt nem érti, és nem tudja, magyar anya-nyelvét nem csak nem tudhatja, de alaposon meg sem értheti, 's ennél fogva az idegen szavakat okoson, és helyesen magyarra nem is fordíthatja, vagyis inkább a' gyökér szó' értelmét nem követvén, az idegen szavakat magyar szavakkal helyesen ki nem jelentheti. — Bátron mondhatom tehát, hogy Kresznerics' magyar szó-tárja elkerülhetetlen szükséges minden magyarnak ki szeretett nyelvén tisztán írni, beszélni, és gondolkodni akar, és nyelvünk szépségjét, és szellemjét megkívánja esmerni.

Oly remek e' szó-tár, hogy a' legkeményebb megbírálás is, nem hogy érdemét homályosíthatná, hanem jelességét még inkább kifejtheti. — Észre-vételimnek tehát nem lehet céljok, hogy deliségéből legkisebbet is le huzzak, hanem hogy másokat is figyelemre buzdítván, netán mások által világosítást nyerhessek olyakról, melyek előttem kétségeseknek tetszenek.

A' magyar nyelv' fő sajátsága, hogy minden több tagu magyarszó egy bizonyos gyökér-szóból származott, — a' gyökér-szót pedig kikeresni, és feltalálni könnyü, ha min-

„Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
 „Quae priscis memorata Catonibus, atque Cethegis,
 „Nunc situs inforinis premit, et deserta vetustas.“
 — Lib. II. Epist. II. versu 115.

den hozzá-járult tagoktól lefosztatik, p. o. „csemetezés“ (frutificatio, germinatio) ha levonatnak egygyenként a' hozzá járult tagok: „zés, — te, — e“ — hátramarad a' gyökér: „csem“ (cyma, — Germen) lásd Sándor István' toldalékos szó-könyvjét „csem“ alatt.

A' gyökér szó' nevedése, elszaporodása, 's elágazása tehát bizonyos apró szócskák' hozzá-adásával történik. — Ezen szócskák, mivel a' gyökér-szóhoz „Rag“-adnak és véle egyetemben egy egészet tesznek, Rag-szóknak neveztetnek.

Ebből láttatik ugyan következni, hogy minden magyar gyökér-szó csak egy tagu, mert minden magyar szóból a' rag-szócskákat mind addig le lehet vonni, míg a' gyökér-szó csak egy tagunak marad, de bajos mindazát azt minden kivétel nélkül meghatározni, hogy (a' mint K. bevezetésének 1-ő lapján, és Vig László 222 lapon állitják) a' magyar gyökér szavak egy taguak.

Vannak ugyan nyelvünkben oly szavak melyeknek gyökér-szavak' értelmét ma már nem tudjuk többé, de ezen körül-állás nem láttatik azon állitást elrontani, hogy t. i. minden magyar gyökér-szó csak egy tagu lehet. — K. ellenkezik e'béli állitásával, midőn szó-tárjában több két tagu gyökér-szavakat is hoz elé, p. o. áklát, által, ászok. 'sat.

Azért, hogy több magyar szavakban meg lévő egy tagu gyökér-szó értelmje elveszett (az az, a' gyökér szavat ma már nem ért-

jük többé) magát a' gyökér szavat még el nem tagadhatjuk, vagy mi okból tagadhatjuk, hogy a' gyökér-szónak valaha értelme lett legyen? — de lehet-é egy szót gyökér-szó nélkül képzelni? p. o. máig is használatnak, és megértetnek ezen több tagu magyar szavak: „firkálni, fikarcz, kova, kovács“ de a' gyökér szavakat: „fir, fik, kov“ ma már nem értjük.

Kérdezheti ugyan valaki „honnan vagy ez? hogyan némultak-el?“ meg felel erre Kresznerics: „éppen úgy, valamint sok nemzeti szokások elmulnak, valamint a' keletben forgott pénz elveszti idővel keletjét, a' pénzhez, 's szokáshoz hasonló a' szó is; ez a' nyelven, az a' kézen forog, elvész is az is idővel. Az idő, és körül-létek' viszonyosságjai új esmereteket hoztak közénk, és a' régieket velünk elfelejtették“ így új szavak származtak régi gyökér szavainkból; más régi gyökér szavaink pedig elnémultak, kivált azok, melyekre kevésb szükség vala; de el jöhet még azon idő lassanként, mikor elveszett értelmü és gyökér szavaink újra megszömlanek.

Legrégibb és hitelesb kút-fejei a' gyökér szavaknak a' régi faluk', és nemzetségek' (familiarum) nevei, vagy elnevezései, mert ezek az első letelepítéstől, és származástól fogva máig megmaradtak, ámbár az azokban megtaláltató gyökér-szó' értelmét ma már nem értjük, de azért idővel tám még megérthetjük. Például veszem ezen régi neveze-

tét: „Dezmér“ Hiteles oklevelekből bé bizonyíthatom, hogy Sz. István 1-ső magyar Király' idejében egy bizonyos nemzetség (familia, de genere) lett légyen, mely Dezmérnek neveztetett, innen származtak idővel a' Mikolák, Gyerőfik, Kemények, Vitézek, és Radók, de sőt máig is meg van Dezmér nevű pusztá falu Kolos-Vármegyében, mely az említett nemzetségek' törökös lakjok vala. Máig nem tudtuk hogy Dezmér mit tészen, sőt ezen szónak „Dezmér“ egy eredeti gyökér szavát „Dezm“ sem értettük, de azért mégis méltán gyanította Kresznerics is, hogy „Dezm“ egy eredeti gyökér-szó, ámbár értelmét nem tudta. — Történetesen akadtam egy 1571-beli eredeti levélre, melyben Apafi Gergelyné Kassai Miklósnak a' többi között ezt írja: „Küldie The Kegielmed az ur számára, az ur csismáját, melien vagion felvesve az arános nagi taréju Dezme“ tehát „Dezm“ vagy „Dezme“ sarkantyut tett.

De van még egy más út is az elveszett értelmű gyökér-szavak' megértésére, szükséges t. i. a' rag-szók tulajdonságait tudni, mert néha csak azok által érthetjük meg az elavult gyökér-szó' értelmét. p. o. Gyengeség a' gyökér-szó „Gyeng“ a' köz-beszédben nem használtatik, mit tészen tehát? a' rag-szó „e, és ség“ értesítő tulajdonságját értvén, könnyü kitalálni, hogy „Gyeng“ annyi, mint a' német „Schwach“ Gyenge „Schwächlich“ Gyengeség „Schwäche.“ E' képen a' többi, általunk mostan meg nem

érthető gyökér szavak is idővel megértetődhetnek.

Ellenvetés gyanánt elé lehetne ugyan hozni, hogy p. o. „*Tökéletesség*“-nek gyökér-szava nem lehet egy tagu, mert egyéb aránt „*Tök*“ (cucurbita) lenne gyökér-szava a' tökéletességnek, de erre a' felelet: hogy a' tökéletességnek sem a' Tök (cucurbita) se nem a' varró *Tő* gyökér-szava, hanem *Tő* (Radix, Wurzel) a' gyökér szava, mert csak a' lehet tökéletes, vagy tökélyes, a' mi- nek töve, alapja 'sat. van.

A' magyar gyökér szavak, gondolatom szerint, két félek: 1-ör az *elő gyökér szavak*, melyek ma is megértetnek, p. o. *tő*, *fél*, *aj*, 'sat. is 2-ör *a' kihalt gyökér szavak*, ezek ujra kétfélek: a) *a' félig ki hallt gyökér szavak*, melyek származatjaikban megértetnek ugyan, de gyökerek' értelme elveszett, p. o. Kovács, kov. b) *az egészen el halt gyökér szavak*, melyeket t. i. sem gyökérjekben, sem pedig származatjaikban meg nem érthetünk, p. o. *Delne* (Székely falu) a' gyökér szó „*Del*“.

A' gyökér-szó egyszerű rag-szó' hozzátételével átváltozik „*Tör'sök szónak*“ p. o. vám, — vámos, — kád — kádár, „*bog-bog-lár*“ némelykor ezen rag-szók erősen átváltoztatják a' gyökér-szó' értelmét, mint p. o. „*bog-bogár*“ de azért a' gyökér-szó' eredeti értelme megmarad.

(folytatása következik).